

סיכום והמלצות לצעדים בני יישום

לסיכום מוצגות המלצות בדבר שורה של צעדים מעשיים הניתנים ליישום באופן תכליתי ובטווח זמן סביר. בראש המלצות אלה עומדות חשיבותו של ניהול הדיון הציבורי על כלל מרכיביו בחברה הישראלית והפנמה של הציבור והממשלה באשר למעמד המיוחד שיש למערכת הבריאות – הן כגורם המבטיח שמירה על חיי תושבי המדינה והן כגורם המקדם באופן מובהק סולידריות ושוויון בחברה הישראלית.

ברמה המעשית, תפיסה זו צריכה לבוא לידי ביטוי ביצירת מסגרת תוכניות רב־שנתיות למערכת הבריאות, שתכליתן זיהוי ומתן מענה לאתגרים ארוכי הטווח של המערכת שעל אודותם הרחבנו בעבודה זו ועיקרם העלייה התלולה בביקוש לשירותי בריאות הצפויה בשל הזדקנות האוכלוסייה, הגידול באוכלוסייה, העלייה בתחלואה הכרונית לצד זאת והעלייה במחירי הטכנולוגיות הרפואיות החדשות.

ההתמודדות עם עליית הביקוש הצפויה כאמור לשירותי בריאות צריכה להתבצע באמצעות הקצאת מכלול המשאבים הנדרשים למערכת – תקציב, כוח אדם רפואי ואדמיניסטרטיבי ותשתיות בריאות – ראשית באמצעות הקצאת שטחי קרקע ייעודיים לארגוני הבריאות כדי לאפשר פריסה נאותה של מרפאות קהילה, מכוני רפואה שניונית ומרפאות טיפות חלב במרכזי האוכלוסייה, ושנית באמצעות קידום מהיר של בניית שני בתי חולים שתהליך הקמתם כבר החל – בית החולים החדש בבאר שבע על שם שמעון פרס ובית החולים הנוסף בקרית. במקביל יש להמשיך לקדם את השימוש במודלים של אשפוז וטיפול בית, שהחל לפני פרוץ מגפת הקורונה וקיבל תאוצה במהלכה.

את המשאבים כאמור יש להקצות באופן יעיל על מנת להבטיח את התמורה הראויה לציבור. כפי שנכתב לעיל, לאחר ההתאוששות הכלכלית ממשבר הקורונה יש מקום גם להעלאת דמי ביטוח הבריאות, אשר שיעורם בישראל הוא מהנמוכים ביותר במדינות ה־OECD. בכך אפשר יהיה להבטיח כי יישום תוכניות אלה לא יפרוץ את המסגרות הפיסקליות של תקציב המדינה.

שינוי נדרש נוסף הוא הצורך להפנים את שיקולי הבריאות בכל מערכי קביעת המדיניות, בשל ההשפעה שיש להיבטים אלה על בריאות הציבור – "בריאות בכל מדיניות". במסגרת זו יש לשלב באופן מובנה שיקולי בריאות בתכנון הסביבתי באמצעות קביעה של חובת הכנת תסקיר בריאות, בדומה לחובת הצגתן של השפעות כלכליות־תקציביות.

זירה נוספת שבה נדרש שיפור ניכר בחיבור עם מערכת הבריאות היא השלטון המקומי. לרשויות המקומיות השפעה רבה מאוד על בריאות תושביהן. השפעה זו באה לידי ביטוי חלקי במגפת הקורונה, אך גם באמצעות החלטות רבות המתקבלות בימי שגרה כגון תזונה במסגרות החינוך, קידום תכנון עירוני המקדם אורח חיים בריא והקצאת שטחי קרקע למוסדות בריאות.

בעבודה שהוכנה על ידינו בנושא חיזוק מוכנות מערכת הבריאות למצבי משבר במסגרת המכון הישראלי לדמוקרטיה,¹⁰ המלצנו על מינוי קציני ביטחון בשלטון המקומי שיהיו עובדי הרשויות המקומיות ויהוו חוליה מקשרת בין משרד הבריאות ומערכת הבריאות לבין השלטון המקומי. עובדים אלה ידווחו למשרד הבריאות ולראש הרשות המקומית במקביל. הם יהיו אמונים על יצירה ושמירה על קשר רציף של הקהילה עם מערכת הבריאות על גווניה ושירותיה: בתי החולים, קופות החולים, נותני שירותי חירום (מד"א, ארגוני חירום והצלה,

בריאות וביטחון לאומי: הילכו שניהם יחדיו? / משה בר סימן טוב ואיריס גיטנבורג

מכבי אש, משטרה), שירותי רווחה וארגוני מתנדבים. נוסף על כך הם יהיו אמונים על היערכות הקהילה למצבי החירום השונים.

לצד הקצאת המשאבים הרב־שנתית יש להמשיך לקדם את התוכניות למיצוי פוטנציאל הצמיחה של מערכת הבריאות הישראלית בזירה הדיגיטלית. עוד לפני המגפה עמדה ישראל בעמדת זינוק להיותה שחקנית מפתח בזירת הבריאות הדיגיטלית. הגורמים לכך הם איכות המידע הרפואי הדיגיטלי הקיים בישראל, האינטגרציה, העומק ההיסטורי ורציפות המידע, לצד הגיוון הגנטי של האוכלוסייה הישראלית. מגפת הקורונה האיצה את השימוש בטלה־רפואה, זאת במקביל להתפתחות המואצת של יישומי רפואה דיגיטלית המתבססים על בינה מלאכותית ויכולות ניתוח נתוני עתק (big data) – תחומים שבהם יש לישראל יתרון מובנה, לצד המוניטין המצוין שיש למערכת הבריאות הישראלית בעולם, שהועצם גם בעקבות המגפה ומבצע החיסונים המוצלח בפרט.

המלצתנו המרכזית היא אם כן לקדם החלטת ממשלה שבה יעוגנו ההמלצות המרכזיות לכינון מסגרת תכנונית ארוכת טווח למערכת הבריאות, כפי שפורט במסמך זה. חלק מהשינויים יחייבו גם תיקון התוספות לחוק ביטוח בריאות ממלכתי שבסמכות ועדת העבודה, הרווחה והבריאות של הכנסת. לסיכום, נדגיש שמערכת הבריאות הישראלית נמצאת תמיד בתפר שבין מצוינות לאי־ספיקה – מצוינות ויעילות מובילות ברמה עולמית לצד שחיקה ארוכת שנים של משאבי המערכת באופן המתאגר דרך קבע את יכולתה להמשיך לספק שירות נאות לתושבי ישראל.

מגפת הקורונה יצרה מצב שבו הצורך במערכת איתנה ומתפקדת לאורך זמן הפך ברור יותר, לצד המקום המרכזי של המערכת בשמירה על חייהם של תושבי המדינה והתמודדות טובה עם מצבי חירום צפויים ובלתי צפויים, וכן לצד המקום המרכזי שלה בשמירה על סולידריות חברתית וקידום ערכים לאומיים של צדק, שוויון ועזרה הדדית. לצד זאת, המערכת הוכיחה את יכולתה להשתפר ולתת שירות מצוין, אם רק תקבל את המשאבים הראויים לשם כך. זו הזדמנות גדולה מאוד למערכת להמשיך לבסס את מובילותה ולהסדיר את יכולתה לשמור על איתנותה ולתת מענה הולם לאתגרים האדירים הצפויים לה בשנים הקרובות. זאת ועוד, הרחבת השיח על הביטחון הלאומי היא צו השעה והזדמנות להתקדם שלב אל עבר נקודת מבט רב־ממדית ומורכבת על הביטחון הלאומי של ישראל – מדינה שחיה במארג אתגרים ייחודיים – אימים ביטחוניים רציניים עד כדי ניסיונות לערער על קיומה, לצד מורכבות חברתית הנובעת מהטרוגניות רבה מאוד של האוכלוסייה. מערכת הבריאות מהווה חלק חשוב במענה לאתגרים ולאיומים הקיימים, לצד היותה רכיב מרכזי בדבק המחזיק אותנו כחברה ואבן הראשה במבנה התומך בלכידות החברתית הישראלית. שינוי השיח ויצירת מסגרת תכנונית ויישומית ארוכת טווח למערכת יבטיחו כי גם בעתיד תמשיך מערכת הבריאות הישראלית למלא תפקידים אלה בהצלחה.